

ქართულ ხალხურ დღესასწაულთა კვლევის ისტორია, წყაროთმომცოდნეობითი ბაზა და ტიპოლოგია

ეთნიკურ კულტურას ახასიათებს როგორც უნივერსალური, ასევე მკვეთრად თვითმყოფადი ნიშნებიც, რომლებიც ქმნიან კულტურის ინდივიდუალურ სახეს. ისტორიული რეალობა (პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, რელიგიურ-კულტურული) დროთა განმავლობაში ცვლის კულტურის ამა თუ იმ სეგმენტს, ზოგიერთი ელემენტი ვითარდება, ზოგიერთი კი სულაც ქრება. ქართული კულტურის მრავალსაუკუნოვან ელემენტთა შორისაა ქართულ ხალხურ დღესასწაულთა სისტემა, რომელიც ეთნიკური კულტურის ერთ-ერთ მთავარ ფასეულობაა და ჩვენს დროშიც ინარჩუნებს სიცოხლისუნარიანობას.

ცნობილია, რომ ევროპაში ეთნოლოგიის, როგორც დამოუკიდებელი სამეცნიერო დარგის შექმნისთანავე, ქართველი მოღვაწენი (მწერლები, არქეოგრაფები) დაინტერესდნენ სამეცნიერო ნოვაციით და აუცილებლად მიიჩნიეს ქართული ეთნოგრაფიული მემკვიდრეობის აღნუსხვა, რასაც შემდგომში ფაქტების მეცნიერული ანალიზი უნდა მოჰყოლოდა. ამიტომ ქართულ ხალხურ დღესასწაულთა ეთნოგრაფიულ, ეთნოლოგიურ, ანთროპოლოგიურ კვლევას დიდი ხნის ისტორია აქვს (ხუციშვილი 2019).

ერთ-ერთი პირველი ქართველი მოღვაწე, რომელმაც ქართული ეთნოგრაფიის მონაცემთა ბაზის შექმნა დაიწყო, ილია ჭავჭავაძე გახლდათ. მისი მითითებითა და თხოვნით საქართველოს სხვადასხვა მხარეში მყოფმა მღვდლებმა, მასწავლებლებმა, ექიმებმა, კანცელარიისა და სასამართლოს თანამშრომლებმა დაიწყეს ადგილობრივი ეთნოგრაფიული რეალიების აღწერა და მასალის გადმოგზავნა ილიასთან. ქართული პრესა ბეჭდავდა ეთნოგრაფიულ პუბლიკაციებს. ავტორთაგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ვაჟა-ფშაველას, ალექსანდრე ყაზბეგის (მოჩხუბარიძის), გიორგი თედორაძის, ნიკო ხიზანაშვილი-ურბნელის, იაკობ გოგებაშვილის, ლაზარე

დადვანის, ბესარიონ ნიჟარაძის, დიმიტრი ჯანაშვილის, რაფიელ ერისთავის, იოანე მარგინის, ივანე ჯაიანის, ვასილ კოპტონაშვილის, ივანე გვარამაძის, ლადო აღნიაშვილის, ბაქარია ჭიჭინაძის, სოლომონ ასლანიშვილი-ბავრელის, აპოლონ ნულაძისა და სხვათა პუბლიკაციები. XIX საუკუნის II ნახევრისა და XX საუკუნის I ათწლეულის ქართულ პერიოდულ გამოცემებსა („ივერია“, „დროება“, „ცნობის ფურცელი“, „შინაური საქმეები“, „კვალი“ და სხვ.), ნაწილობრივ, რუსულ პრესაშიც, დიდი ადგილი ეთმობა ქართული ყოფითი კულტურის ამსახველ მასალას, მათ შორის, ქართულ ხალხურ დღესასწაულთა, დღეობათა, რიტუალთა და ზოგადად, ხალხურ რწმენა-წარმოდგენათა აღწერილობებს.

XIX საუკუნის ბოლო პერიოდის ქართველ არქეოგრაფთა შრომების მნიშვნელოვანი ნაწილი ეძღვნება ეთნოგრაფიული მასალის აღნუსხვასა და ანალიზს: ამ მხრივ უდიდესია დიმიტრი ბაქრაძის (Бакрадзе 1864), ექვთიმე თაყაიშვილისა (თაყაიშვილი 1991) და სხვათა წვლილი. ქართველ არქეოგრაფთათვის ეთნოგრაფიული მასალა მნიშვნელოვანი საისტორიო წყაროა. მათ ნაშრომებში ყურადღება ეთმობა ხალხურ დღესასწაულთა თუ რწმენა-წარმოდგენათა აღწერასა და ანალიზს.

XX საუკუნის გარიჟრაჟზე, 1903 წლის 16 აპრილს, ქართველი ეთნოლოგის თედო სახოკიას წარმატებული დებიუტი შედგა საერთაშორისო ასპარეზზე. პარიზის ანთროპოლოგიური სამეცნიერო საზოგადოების სხდომაზე წაკითხულმა მისმა მოხსენებამ – „ყვავილ-ბატონები საქართველოში, ერთი ფურცელი ხალხური მედიცინიდან“ – დიდი მოწონება დაიმსახურა. ევროპელმა ეთნოანთროპოლოგებმა დიდი ინტერესი გამოხატეს ტრადიციული ქართული კულტურისადმი (ჩიტაია 1969).

XX საუკუნის დასაწყისისათვის საქართველოში უკვე შეიქმნა ეთნოგრაფიულ მონაცემთა მდიდარი ბაზა და ეთნოგრაფიამ ინსტიტუციური სახეც შეიძინა, თანდათანობით კი დამოუკიდებელ სამეცნიერო დისციპლინადაც ჩამოყალიბდა. ექვთიმე თაყაიშვილის ინიციატივით 1907 წელს საქართველოში დაარსდა საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოება¹¹.

11 „ეს იყო პირველი პრეცედენტი, როდესაც ტერმინი ეთნოგრაფია ინსტიტუციური გაერთიანების სახელწოდებაში დაფიქსირდა. საზოგადოებას ჰქონდა „საისტორიო,

ეთნოლოგია საქართველოში თავიდანვე ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა წიაღში ფორმირდა, მკვეთრად ჰუმანიტარული პროფილით. ამ საქმის მოთავე დიდი ეთნოლოგი გიორგი ჩიტაია გახლდათ. გიორგი ჩიტაიამ შესანიშნავი თეორიული და ფაქტობრივი მონაცემების მეცნიერული ანალიზით შექმნა ძლიერი სკოლა, რომელიც დღესაც არსებობს და ვითარდება. ქართული ეთნოლოგიური სკოლა ტრადიციულ ყოფას და კულტურას იმთავითვე ისტორიული ეთნოლოგიის რაკურსით იკვლევდა და მას ჰქონდა საკუთარი მეცნიერული კვლევის მეთოდოლოგია და მეთოდი (გიორგი ჩიტაიას მიერ შექმნილი კომპლექსური-ინტენსიური მეთოდი). აკადემიკოს გიორგი ჩიტაიას მიერ შექმნილი ეთნოგრაფიული კვლევის კომპლექსური-ინტენსიური მეთოდი დროში გამძლე და უნივერსალური აღმოჩნდა როგორც მატერიალური კულტურის, ასევე, სოციალურ ურთიერთობათა და ხალხური სულიერი კულტურის კვლევის სფეროშიც.

ქართული ეთნოლოგიური სკოლის ფორმირებისთანავე ყურადღება მიექცა ქართველთა ტრადიციული სულიერი კულტურის კვლევას: ხალხურ რწმენა-წარმოდგენებს, დღეობებს, დღესასწაულებს, რიტუალებს. კვლევის ამ მიმართულებას სათავეში ჩუდგა დიდი ქართველი მეცნიერი ვერა ბარდაველიძე.

არაერთი ქართველი ეთნოლოგი იკვლევდა და ამჟამადაც შეისწავლის ქართველთა ხალხურ რწმენა-წარმოდგენებსა და დღესასწაულებს: თედო სახოკია, გიორგი ჩიტაია, ვერა ბარდაველიძე, ჯემალ ნოღაიდელი, ეგნატე გაბლიანი, აპოლონ ნულაძე, ზაქარია ედილი, ალი დავითიანი, ფაფალა გარდაფხაძე-ქიქოძე, ალექსი ოჩიაური, სერგი მაკალათია, მიხეილ ჩართოლანი, გივი ელიავა, აკაკი სოხაძე, თინა ოჩიაური, ჯულიეტა რუხაძე, ნელი ბრეგაძე, მზია მაკალათია, ანდრო ლეკიაშვილი, ირაკლი სურგულაძე, ჟუჟუნა ერიაშვილი, სოსო ჭანტურიშვილი, მირიან ხუციშვილი, ჯუნის ონიანი, ნინო თოფურია, ნუნუ მაჩაბელი, მანანა გუგუტიშვილი, სოსო კვიციანი, ლეილა ბედუკიძე, დალი გიორგაძე,

საარქეოლოგიო, საეთნოგრაფიო, საანთროპოლოგიო, სალინგვისტო და სანუმიზმატიკო განყოფილებები. საზოგადოების წევრებ იკრებდნენ მასალას და აცნობდნენ ფართო საზოგადოებას პერიოდულ გამოცემებში გამოქვეყნებული წერილებით, აწყობდნენ გამოფენებსა და საჯარო ლექციებს. ამ გზით უწვდნენ საისტორიო დარგებთან ერთად ეთნოლოგიის პოპულარიზებასაც“ (ხუციშვილი 2019, 16).

ნანული აზიკური, ნინო მინდაძე, ლია მელიქიშვილი, თამილა ცაგარეიშვილი, მარინე კანდელაკი, დალი გიორგაძე, ელდარ ნადირაძე, ჯემალ ვარშალომიძე, ქეთევან ალავერდაშვილი, ნინო აბაკელია, მედეა ბურდული, მარინე ბოკუჩავა, თეიმურაზ გვიმრაძე, გიორგი ჩინჩალაძე, ნინო ღამბაშიძე, თინათინ ლუდუშაური, ნათია ჯალაბაძე, თამილა ლომთათიძე, ქეთევან ხუციშვილი, როზეტა გუჭეჯიანი, თამილა კომორიძე, ეკა ჯკუასელი, ბორის კომახიძე და სხვ. ამავე დროს, ქართველ ეთნოლოგებს დიდი გამოცდილება აქვთ საქართველოში მცხოვრები სხვადასხვა ეთნიკური და კონფესიური ჯგუფების რელიგიურობის ხალხური ფორმების შესწავლის საქმეშიც (რ. თავდიშვილი, ლ. მაგალ-მაღალაშვილი, ლ. ფაშაევა, გ. გოცირიძე, ლ. ხუციშვილი, ლ. მელიქიშვილი, ქ. ხუციშვილი, ნ. ომარაშვილი და სხვ.).

მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც, რომ სწავლული ეთნოლოგები, გიორგი ჩიტაიას თაოსნობით, არ წყვეტდნენ კავშირს წინა თაობის ეთნოგრაფებთან და მუდამ აღნიშნავდნენ მათ წვლილს ქართული ეთნოგრაფიის განვითარების საქმეში¹².

რა წყაროებს ეყრდნობიან ქართველი ეთნოლოგები? წყაროები არის ეთნოგრაფიული, საისტორიო, არქეოლოგიური და სხვ.

ქართულ ხალხურ რწმენა-წარმოდგენათა და დღესასწაულთა შესახებ ვრცელი ინფორმაცია შემონახულია უცხოურ და ქართულ საისტორიო ძეგლებსა თუ ჰაგიოგრაფიულ და მხატვრულ ლიტერატურაში, ასევე, სხვა სახის კანონიკურ ტექსტებში (მაგალითად, მცირე სჯულის კანონი, სამონასტრო ტიპიკონები). საყურადღებოა მრავალსაუკუნოვანი არქეოლოგიური მონაცემებიც, როგორც ანტიკური ხანისა, ასევე შუასაუკუნეებისა. უმნიშვნელოვანესია XIX საუკუნესა და XX საუკუნის I ნახევარში ჩანერილი ეთნოგრაფიული მასალა. ამ ვრცელი მონაცემების ანალიზით შესაძლებელი გახდა მრავალი ქართული ხალხური დღეობის,

12 აი, ერთი კონკრეტული მაგალითი: გიორგი ჩიტაიას მოგონებიდან – 1934-1935 წლების ბაფხულის ამბავი: „ავტოთი მულახში ვენვიეთ სპირიდონ მარგიანს, ამ დროს ის ბრმა იყო, კატარაქტით დაავადებული. ბევრი ვისაუბრეთ, მოვიგონეთ მისი წერილები სვანეთის ეთნოგრაფიიდან, რომელიც თავის დროზე გამოქვეყნდა. მოვეყევი ამ წერილების შინაარსი და ვუთხარი, რომ ის წერილები ქართული ეთნოგრაფიის ოქროს ფონდია. დიდად გაიხარა, ესიამოვნა. არაფრით არ გამოგვიშვა. ამასობაში დაუჭერინებია კალმასი. სუფრა გავვიშალა. თვითონაც მოიღვინა და ჩვენც მოგვალხინა“... (ჩიტაია 1991, 83-84).

დღესასწაულისა თუ რიტუალის გენეზისის კვლევა, მათი არსისა და ტრანსფორმაციული პროცესის გამოვლენა. შესწავლილია ზოგიერთი მხარის ხალხურ დღეობათა კალენდარიც კი, თუმცა ამ მიმართულებით კვლევა გასაგრძელებელია და ყოველწლიურად ახალ ინიფორმაციაა დასამატებელი, რითაც წარმოჩინდება ცვლილებათა დინამიკა.

რა პერსპექტივა იკვეთება ქართულ ხალხურ დღესასწაულთა შესწავლის საქმეში?

ქართული ეთნოლოგიის განვითარების საწყის ეტაპზე მეცნიერები მაქსიმალური სისწრაფით ცდილობდნენ ეთნოგრაფიული მასალის მოძიებასა და შეკრებას, რადგანაც საქმე საშური იყო: საბჭოთა წყობა (კოლექტივიზაციის პროცესი, ანტი-რელიგიური სახელმწიფო იდეოლოგია), ახალი სოციალური ურთიერთობები და ტექნიკური პროგრესი სწრაფად ცვლიდა ტრადიციულ ყოფას, განსაკუთრებით, ბარად, რის გამოც თვალსა და ხელს შუა ქრებოდა ტრადიციული კულტურის სხვადასხვა ელემენტი. ეთნოგრაფიული ექსპედიციები აგრარულ და ხელოსნობის გამოცდილებასთან ერთად, ძირითადად, არქაულ რწმენა-წარმოდგენათა აღნუსხვას ემსახურებოდა. აღდგენილ იქნა არქაულ რწმენა-წარმოდგენათა მრავალი შრე (ანიმიზმისა და ტოტემიზმის ელემენტები, მოკვდავ-აღდგენადი ღვთაებების თემატიკა, მრავალსულიანობის კონცეფცია, ღვთაებათა პანთეონი, მთვარის, მზის, ცისკრის ვარსკვლავის, მთიების, აგრარული და ნაყოფიერების კულტების გადმონაშთური ფორმები, სისხლით განათვლის ტრადიციები, მსხვერპლშენიერვის (ზვარაკის) ფორმები და საკრალური არსი, „სულისა“ და „გულის“ პერსონიფიკაციისა და პარციალური სულების ურთულესი თემატიკა, ბოროტ სულთაგან ადამიანის სამყოფელის დაცვის სისტემა, ორნამენტთა სიმბოლიკა, მკურნალობის ხალხური ტრადიციების რელიგიური ასპექტები და სხვ.), ამავე დროს, წარმოჩინდა ქართველთა და ძველ აღმოსავლურ ცივილიზაციათა მჭიდრო კომუნიკაცია, გავლენები და კულტურული პარალელები (სუმერებთან/შუმერებთან, ხათებთან, ხეთებთან, ასურელებთან, ხურიტებთან, ურარტუელებთან..), რაც

იკითხებოდა ქართულ რწმენა-წარმოდგენათა რეკონსტრუირებულ მოდელებში ან რიტუალებში ფრაგმენტული სახით.

მნიშვნელოვანია, რომ პირველივე ეტაპზე ქართველი ეთნოლოგები, იზიარებდნენ რა აკადემიკოს გიორგი ჩიტაიას მეთოდოლოგიურ მითითებებს, კულტურის ყოველი ფაქტის კვლევის დროს ყურადღებას აქცევდნენ განვითარების დინამიკის წარმოჩენას. ამ პერიოდის მეცნიერნი, მაგალითად, ვერა ბარდაველიძე, გთავაზობენ რელიგიურ ფაქტთა კვლევას სინთეზის ფორმით: დღეობის ისტორია, მისი წარმოქმნის ისტორიული ჭრილი, სრული სურათი დღეობის დინამიკისა; გავრცელების გეოგრაფიული არეალი, დიაქრონული პარალელური მასალა როგორც საქართველოს სხვა მხარეებიდან, ასევე, მაგალითად, ჩრდილო კავკასიელი ეთნოსების ყოფიდან და აღმოსავლური ცივილიზაციებიდან, ფაქტის კომპონენტებად დაშლა, კომპონენტების შეერთებით აღდგენილი მთელი სტრუქტურა, წარმოჩენა თითოეულის ფუნქციისა – და საბოლოო დასკვნა მიიღებოდა ასეთი დანვრილებითი ანალიზის შედეგად.

ერთი კონკრეტული მაგალითი: გიორგი ჩიტაიამ გამოავლინა ოდინდელი ანიმისტური და ტოტემისტური კულტების ხსოვნაც ქართველთა კულტურულ მემსიერებაში. *„ტოტემური ცხოველებიდან საქართველოში, კერძოდ სვანეთში, მგელია დადასტურებული. მგელი, სვანთა წარმოდგენით, მეტად ძლიერი ცხოველი იყო. მას ზებუნებრივი ფიზიკური და მაგიური ძალა მიეწერებოდა. მისი მოკვლა ტაბუირებული იყო. მოკვლის შემთხვევაში, სვანური ჩვეულებით, მონადირე ებოდიშებოდა მოკლულ მგელს, რომ შემთხვევით მოუხდა ეს ამბავი, თორემ ისევე არ გაიმეტებდა სასიკვდილოდ, როგორც საკუთარ ძმას... მგლის ტოტემთანვეა დაკავშირებული მრავალრიცხოვანი უქმეები და დღესასწაულები: მგელთუქმე, მგელთკვირაობა, სვანური ლითხარი და სხვ. ამ დროს სრულდებოდა მაგიური ქმედებები, ლოცვა და შელოცვები, ცხვებოდა რიტუალური კვერები და სხვ. ყველაფერი ეს მიმართული იყო იმისათვის, რომ კეთილგანწყობთ ეს ცხოველები და ამით დაეცვათ თავიანთი საქონელი“* (ჩიტაია 2001, 222).

მეცნიერების განვითარების მომდევნო ეტაპზე ქართველმა ეთნოლოგებმა დაიწყეს უკვე არსებული, შესწავლილი და ველზე ახლად შეკრებილი მასალის შედარება, ტრანსფორმაციული პროცესების გამოვლენა, მსჯელობა რელიგიური ფაქტის შიგნით არსებული ელემენტების ფუნქციათა ერთობლიობების, ანუ, სტრუქტურების შესახებ. ცდილობდნენ, აღედგინათ მოდელები და მათი არტეფაქტები, საბოლოოდ კი გამოვევლინათ საერთო ქართული მახასიათებლები (ვერა ბარდაველიძე, სერგი მაკალათია, ანდრო ლეკიაშვილი, ჯულიეტა რუხაძე, ირაკლი სურგულაძე, სოსო კვიციანი, ელდარ ნადირაძე, ნუნუ მინდაძე, ნინო აბაკელია, ქეთევან ალავერდაშვილი, ნინო ღამბაშიძე, თამილა ლომთათიძე, ნაილა ჩელეუბაძე, ქეთევან ხუციშვილი, როზეტა გუჭეჯიანი, თამილა კოშორიძე...). მიმდინარეობს ქართულ ხალხურ დღეობათა და რიტუალთა ანალიზი კულტურული და ისტორიული მესხიერების კვლევის პერსპექტივიდანაც (როზეტა გუჭეჯიანი).

დიდი ყურადღება დაეთმო სოციალიზაციის ეტაპებთან დაკავშირებულ რელიგიურ რწმენა-წარმოდგენებს, აგრეთვე, საბავშვო თამაშობათა რელიგიურ ასპექტებს და სხვ., (ნინო ღოღობერიძე, ჟუჟუნა ერიაშვილი, ნათელა კაპანაძე).

აღსანიშნავია, რომ ქართული ეთნოლოგიის განვითარების ყველა ეტაპზე შენარჩუნებული იყო ჩვენი დისციპლინის მთავარი მახასიათებელი – ჰოლიზმი. კვლევის არეალისა და საკვლევი თემატიკის ჰოლისტური ხედვა/ორიენტაცია ამჟამადაც თანმხლები ნიშანია ქართული ეთნოანთროპოლოგიისათვის.

ქართული ეთნოლოგიური სკოლის წარმატებას მრავალი ფაქტორი განაპირობებდა და ერთ-ერთი ასეთია მეცნიერთა სწრაფვა, შეისწავლონ დღეობა, რიტუალი, რწმენა-წარმოდგენა არა ცალკე და კონტექსტიდან ამოგლეჯილად, არამედ ეთნოსის ან ლოკალურ-ტერიტორიული ერთეულის სოციალური ცხოვრების წიაღში. ასეთი ფართო და სიღრმისეული კვლევა, ცხადია, რომ ბევრად ობიექტური შედეგის მომტანია, რადგან აჩვენებს რელიგიურ რიტუალთა კავშირს მის შემსრულებელ სოციუმთან, ავლენს ჯგუფის მსოფლხედვასა და გამოკვეთს ამათუიმ ფაქტის წარმომქმნელ ისტორიულ პროცესებს.

ფრიად საყურადღებოა ქართული ეთნოლოგიისათვის დამახასიათებელი თვისება: რიტუალის კვლევა ისტორიული განვითარების დინამიკაში, რიტუალის ანალიზი ისტორიულ ჭრილში, გამოვლენა ხალხურ რელიგიურ ფაქტს შიგნით არსებული ისტორიული დანაშრევებისა. ამიტომაც ქართული ეთნოლოგიის ერთ-ერთ ძირითად ღერძს ქმნიდა ისტორიული ეთნოლოგია. ამ კუთხით უმნიშვნელოვანესი იყო (და ახლაც ასეა) სინკრეტიზმის პრობლემის კვლევა. ქართულ ხალხურ რელიგიურ სისტემაში არსებული სინკრეტულობის თემის კვლევას საფუძველი ჩაუყარა ივანე ჯავახიშვილმა, ხოლო შემდეგ ეს პრობლემა საფუძვლიანად შეისწავლეს ვერა ბარდაველიძემ, ჯუნის ონიანმა, ანდრო ლეკიაშვილმა, ირაკლი სურგულაძემ, სოსო კვიციანმა, ნინო მინდაძემ, ელდარ ნადირაძემ, ნინო აბაკელიამ, ქეთევან ხუციშვილმა და სხვ.

აღსანიშნავია, რომ მსოფლიოს ეთნოანთროპოლოგიაში, მეცნიერების განვითარების პარალელურად, XX საუკუნის 90-იან წლებში დისკუსიის საგნად იქცა ცნება სინკრეტიზმი. კამათი გამოიწვია ამ ტერმინის დეფინიციამ, მისი აღქმის სხვადასხვაგვარობამ (ხუციშვილი 2008). ეს სამეცნიერო დისკურსი ნაწილობრივ აისახა ქართულ ეთნოანთროპოლოგიაზეც.

ჯერ კიდევ 1946 წელს აკადემიკოსი გიორგი ჩიტაია წერდა: „ქართული ეთნოგრაფიის მონაცემები დამაჯერებლად მიუთითებენ ქართული ხალხური კულტურის თვითმყოფადობაზე. ამ კულტურის ცალკეული ელემენტები მუშავდებოდა და ფორმდებოდა მთელი რიგი საუკუნეების მანძილზე ხანგრძლივი და დაძაბული ძიებისა და გამოცდილების გზით. ათასწლეულებით შემუშავებულმა და თაობიდან თაობაზე გადაცემულმა ზოგიერთმა ელემენტმა ღრმად გაიდგა ფესვი ხალხის ყოფაში, შეეზარდა მის სისხლსა და ხორცს. ამასთან ზოგიერთი მოვლენა ხალხური კულტურის მსხვილი ფესვებიდან მომდინარეობს, მაშინ როცა ზოგიერთი ძნელად შეიმჩნევა და ძნელი დასანახავია. საჭიროა ნათქვამს დავუმატოთ, რომ საქართველოს ეთნოგრაფიული სინამდვილე ძველ საგნებსა და მოვლენებს ინახავს არამხოლოდ ცალკეული დაქუცმაცებული ფაქტების სახით, არამედ მეტნაკლებად, მთლიანი

კომპლექსების სახითაც. მაგრამ მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ მივეთითებთ ქართული ხალხური კულტურის თავისთავადობაზე, არ უნდა დავვიწყოთ, რომ ის იზოლირებული მოვლენა არ არის, როგორც ეს შეიძლება გვეჩვენოს მისი შესწავლის დროს საკმარისი შესადარებელი მასალის გათვალისწინების გარეშე. საქართველოს, კავკასიისა და წინა აზიის კულტურის ცალკეული ელემენტების პარალელებსა და მსგავსებაზე არაერთგზის ყოფილა მითითებული. ხალხური კულტურის ამ ნიშნებს ღრმად აქვს გადგმული ფესვები შორეულ წარსულში. საუკუნეების სიგრძეზე შექმნილი ემპირიული ცოდნა, შრომითი გამოცდილება და სანარმოო ჩვევები შეადგენს ხალხური კულტურის ძირითად ფონდს“ (ჩიტაია 2000, 28-29).

დღეობა-დღესასწაულთა კვლევასთან ერთად შეისწავლებოდა კონკრეტული რიტუალები, რწმენა-წარმოდგენები. ამ ტიპის კვლევებში დიდი ადგილი ეთმობა სარიტუალო სიმბოლიკას. ცნობილია, რომ სიმბოლო არ არის ერთგვაროვანი და სტაგნაციური არსისა და თვისებების მქონე მოვლენა, არამედ ის მრავალწახნაგოვანი და მუდმივად განახლებადი ფენომენია. ერთიდაიგივე ვიზუალური ფორმის მქონე სიმბოლო, შესაძლოა, სხვადასხვა ხალხში სხვადასხვაგვარად ინტერპრეტირდებოდეს, ან დროთა განმავლობაში კარგავდეს არქეტიპთან კავშირს, იცვლიდეს არსს და სრულიად სხვა მნიშვნელობას იძენდეს, ანუ, ახალ სიმბოლოდ ყალიბდებოდეს. შესაბამისად, სიმბოლოს არსსა და ფუნქციაზე მსჯელობა მხოლოდ იმ კონკრეტულ გარემოსა და სააზროვნო სისტემაში უნდა ხდებოდეს, რა ეპოქასაც და გეოგრაფიულ არეალსაც ვიკვლევთ, რადგან სხვა ეპოქასა და კულტურულ წრეში იგივე სიმბოლო შესაძლებელია მკვეთრად განსხვავებული აზრის შემცველიც იყოს. ქართული ხალხური ორნამენტის კვლევამ გამოავლინა, რომ ის მრავალფეროვანი და ლოკალური ნიშნებით იყო გამორჩეული: მაგალითად, ჭვრის ორნამენტი, ბორჯღალი, მაგიურ-აპოთროპული დანიშნულების „ხელის“ გამოსახულებები, წნული ფორმის, მაგალითად, „მირგვალა“ (ხევსურეთი) და „გირგუდარ“ (სვანეთი), ლაბირინთის გამომხატველი სპირალური ნახატები და სხვ. ზოგადად კი

ქართული ხალხური ორნამენტი მცენარეულ და გეომეტრიულ სახეობებად კლასიფიცირდება (ბარდაველიძე, ჩიტაია 1939).

ქართულ ტრადიციულ სიმბოლიკას სიღრმისეულად იკვლევდნენ და ახლაც იკვლევენ ეთნოლოგები, კულტურის ისტორიკოსები, კლასიკური ფილოლოგიის სპეციალისტები და სხვ., (გიორგი ჩიტაია, ვერა ბარდაველიძე, სერგი მაკალათია, ჯულიეტა რუხაძე, მანანა ხიდაშელი, ირაკლი სურგულაძე, მარინე კანდელაკი, ელდარ ნადირაძე, ნინო აბაკელია, ქეთევან ხუციშვილი, რუსუდან ცანავა და სხვ.).

ტრადიციულ ქართულ კულტურაში მითოსური სიმბოლიკაც არსებობს, ქრისტიანული კულტურიდან მომდინარეც და სხვადასხვა კონკრეტული ისტორიული ფაქტიდან აღებული სიმბოლოებიც. მითოსური მსოფლალქმიდან მოდის მზის, მთვარის, ვარსკვლავების, ზოგადად, ასტრალური სიმბოლიკა, ძველ ბერძნულ კულტურასთან მჭიდრო კავშირის შედეგია ვერძის სიმბოლიკა, ოქროს საწმისის თემა, საერთო ქართულია და წინა აზიის ტრადიციულ კულტურებთან ავლენს პარალელს საერთო ქართული დიდი დედა ნანას სიმბოლო, სიცოცხლის/ნაყოფიერების ხე. უაღრესადა რქაულია ამირან-დარეჯანიანის ეპოსი, ნადირთმფარველი ღვთაებების მრავალფეროვნება, სულკალმახი, ვეშაპოიდების კულტი, წმიდა ტბების, ხეების, მდინარეების თემა, დიდიმუხის კულტი/ჭყონდიდი; ზოომორფული სიმბოლიკა (ირმები, ლომები, მგლები, ტახები, ვერძები...) და სხვ.

აღსანიშნავია შემდეგი ფაქტიც: საბჭოთა საქართველოს პერიოდში ქართველი ეთნოლოგები არ ეპუებოდნენ ჩაკეტილ საზღვრებს და ცდილობდნენ ტაო-კლარჯეთის, ლაზეთისა და ჰერეთის შესახებ სამეცნიერო წყაროებსა და ლიტერატურაში არსებული ინფორმაციის ჩართვას ზოგადქართულ ეთნოგრაფიულ მასალაში (გიორგი ჩიტაია, მიხეილ გეგშიძე). ცხადია, ამ დროს ეთნოლოგნი მოკლებულნი იყვნენ სავსელე ეთნოგრაფიული კვლევის შესაძლებლობას თურქეთის ტერიტორიაზე მოქცეულ ისტორიულ ქართულ მიწა-წყალზე. საზღვრის გახსნისთანავე არაერთმა ქართველმა ეთნოლოგმა მიაშურა ტაო-კლარჯეთსა თუ შავიზღვისპირეთისა და მარმარილოს ზღვის რეგიონების

ქართველთა კომპაქტურ დასახლებებს. მკვლევართა ნაწილმა აღნუსხა და გაანალიზა არსებული ქართული ხალხური დღეობები და რიტუალები (რ. მალაყმაძე, ნ. ჩელებაძე, რ. გუჭეჯიანი). მაგალითად, ბოლო ათწლეულის ეთნოგრაფიულმა მასალამ, შეკრებილმა თურქეთელ ქართველთა შორის, აჩვენა, რომ თურქეთის ეთნიკურ ქართველთათვის ქართული ხალხური დღესასწაულები დღემდე ეთნიკური იდენტობის შემნახველი და განმავითარებელი ფაქტებია: ძველით ახალიწელი, „ზიარეთობა“, „მარიობა“, „შუამთობა“, „ხარებისჭედობა“ (გუჭეჯიანი 2013; Gujejiani, 2016). უკეთ წარიმართა ირანისა და აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე მცხოვრებ ქართველთა ეთნოგრაფიული ყოფის შესწავლის საქმე. ირანელ ქართველთა ტრადიციული ყოფისა და შემონახული სინკრეტული რწმენა-წარმოდგენების ამსახველი მასალა აღნუსხულია ლადო აღნიაშვილის, ზაქარია ჭიჭინაძის, ამბაკო ჭელიძის, ზურაბ შარაშენიძისა და სხვათა მიერ. ასევე, არსებობს ეთნოგრაფიული კვლევები ისტორიული ჰერეთის აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე მოქცეული ნაწილის ქართველთა რელიგიური დღეობებისა და ხალხური რწმენა-წარმოდგენების შესახებაც (მ. ჯანაშვილი, დ. ჯანაშვილი, ზ. ედილი, მ. ტარტა-რაშვილი, მ. ბოკუჩავა და სხვ).

საგულისხმოა ისიც, რომ ქართველ ეთნოლოგებს არასოდეს დაურღვევიათ მეცნიერული ეთიკის ნორმები: ისინი შესასწავლ ჯგუფს უდიდესი სიფრთხილითა და სიყვარულით ეკიდებოდნენ. მათ მკაფიოდ გააზრებული ჰქონდათ და აქვთ, რომ ეთნოლოგი იკვლევს არამხოლოდ მატერიალურ არტეფაქტს, არამედ ცოცხალ ადამიანთა კულტურას, ჯგუფებს, რომლებსაც აქვთ საკუთარი ეთიკური ნორმები, ზნეობრივი ღირებულებები, შესაძლოა, სრულიად განსხვავებულიც მეცნიერის მსოფლხედვისაგან. შესაბამისად, ქართველი ეთნოლოგები ითვალისწინებდნენ ყოველ ასეთ ფაქტორს და მათი კვლევის შედეგს, ცხადია, ობიექტურს, არასოდეს მიუყენებია ზიანი მოხრობელთა ან ზოგადად საკვლევ ჯგუფთა გრძნობებისათვის.

ქართველ ეთნოლოგებს გამოარჩევთ თანაგანცდა შესასწავლი კულტურის მატარებელი ხალხისადმი. ჩვენს დროშიც კი

შევხვედრივარ ხანდაზმულ მთხრობელებს, რომლებიც უდიდესი სიყვარულით იხსენებდნენ ვერა ბარდაველიძეს, რუსუდან ხარაძეს, ჯულიეტა რუხაძეს. დღესაც გვიყვებიან, თუ როგორი ჰუმანური მიდგომით გამოირჩეოდნენ ამაგდარი მეცნიერები, მაგალითად, სვანეთის მოსახლეობისადმი, რაოდენ თბილ დამოკიდებულებას ინარჩუნებდნენ ისინი ადგილობრივებთან კვლევის დასრულების შემდგომაც, წლობით. მომსწრე ვარ, იმისა, რომ ან განსვენებული ცნობილი ეთნოლოგი ჯულიეტა რუხაძე ხშირად მოიკითხვავდა თავის სვან მთხრობელებს და გული სტკიოდა, როდესაც რომელიმე მათგანის გარდაცვალების ამბავს შეიტყობდა. დიდმა ქართველმა ეთნოლოგებმა ნათელი კვალი დატოვეს მთიელთა შორის და ამჟამადაც ეს ხსოვნა არსებობს – საქართველოს მთიანეთში ნებისმიერ ახლაგზრდა ეთნოლოგს ახლაც ისეთივე სიყვარულით ეგებებიან, როგორი სიყვარულიც იქ დათესეს ჩვენმა წინამორბედმა მეცნიერებმა.

ქართულ ხალხურ დღეობათა და რიტუალებათა ესა თუ ის სახე, ამ ბოლო ხანებში გახდა არასპეციალისტთა დაკვირვების ობიექტიც. სამწუხაროდ, როდესაც არასპეციალისტი, მაგალითად, ჟურნალისტი ან რომელიმე არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენელი, რომელსაც არ გაუვლია შესაბამისი მომზადება, არ გასცნობია სამეცნიერო წყაროებსა და ლიტერატურას, არ იცნობს ეთნოგრაფიული კვლევის მეთოდებს, მეთოდოლოგიას, სამეცნიერო ეთიკურ ნორმებსა თუ საკვლევი რეგიონის სპეციფიკას, ველზე აწყდება მისთვის უცნობ და შოკისმომგვერელ ინფორმაციას, ბუნებრივია, რომ ვერ აანალიზებს კულტურის ფაქტის თავისთავადობასა და მნიშვნელობას. შედეგად კი გვთავაზობს რეპორტაჟს ან ანგარიშს, რომელშიც წარმოდგენილია ფაქტისა და მოვლენების ოდენ ზერელე აღწერილობა შეფასებითურთ. ამ ტიპის „აღმწერი“ საკუთარი მსოფლხედვით უყურებს მოვლენებს და სასტიკი კრიტიკით ეხმაურება დასაკვირვებელ პრობლემას და სუბიექტური შეფასებით გულს სტკენს მკვიდრ მოსახლეობას. რა იწვევს ამ პრობლემას? პრობლემას წარმოქმნის არაპროფესიონალიზმი: მას-მედიისათვის უცნობია ეთნოანთროპოლოგიური კვლევების მეთოდოლოგია და

ჩვენი მეცნიერების შიგნით ანბანურად მიჩნეული ჭეშმარიტება, რომ მეცნიერი, იკვლევს რა ამათუიმ კულტურას, ცდილობს საკვლევო კულტურის არსის ამოცნობას, მის შიგნიდან დანახვას; მეცნიერმა უნდა შეძლოს და კულტურის შემქმნელთა თვალებით („ინსაიდერი“) უყუროს ფაქტებს და ფაქტთა ნაზავს – სოციალურ ყოფას, ლოკალურ რელიგიურ სისტემას, თვითგამოხატვის ფორმებს. და, რაც მეტად მნიშვნელოვანია, შემდეგ უკვე უნდა მოახერხოს მთავარი: დანარჩენ სამყაროს მიანოდოს ადეკვატური ინფორმაცია გასაგებად – იმ სახითა და შინაარსით, როგორც ეს ესმის კულტურის შემქმნელს.

ცხადია, ასეთ შეცდომას საქმეში გათვიცნობიერებული მკვლევარი, კერძოდ კი ეთნოლოგი, არასოდეს დაუშვებს, რადგან მან კარგად იცის, რომ კულტურის ყოველი ფაქტი ფასეულია და ის შესასანავლი და გასაანალიზებელია არა კონტექსტიდან ამოგლეჯილად და დამკვირვებლის მსოფლმხედველობრივი პოზიციებიდან, არამედ – კონკრეტულ კულტურულ-გეოგრაფიულ არეალში. და ამ დროს დამკვირვებელს უნდა შესწევდეს საკუთარ კონტექსტთან დაცილების ძალა და დასაკვირვებელი ჯგუფის მსოფლმხედველობრივი ცოდნის განჭვრეტა.

ბოლო წლებში ამგვარი არაჯანსაღი აჟიოტაჟი ლომისობის დღესასწაულის მიმართ ვლინდება ჟურნალისტთა, ასევე, არასამთავრობოთა ნაწილისა და ცალკეულ პირთა მხრიდან, რაც მკვეთრად არღვევს ქართველი ეთნოსის, კერძოდ, მისი ნაწილის – მთიულეთის მოსახლეობისა და საქართველოს მრავალი ადგილიდან ლომისობაზე ასულ მლოცველთა რელიგიური თვითგამოხატვის უფლებას. რელიგიურობის გამოვლინების ეს კონკრეტული დღეობა და მისი რიტუალები არ ეწინააღმდეგება საქართველოს სამართლებრივ სისტემას, შესაბამისად, ის არის ლეგიტიმური. მლოცველთა გამუდმებული კრიტიკა და არაჯანსაღი დამოკიდებულება მათი უფლებების შეზღუდვის თვალსაზრისით, არღვევს კვლევისადმი ობიექტურად განწყობილ ეთნოლოგთა უფლებებსაც, რადგან ადგილობრივები, კითხულობენ და უსმენენ რა მათ მიმართ გამოვლენილ აგრესიულ გამოხდომებს, უნდობლობს ავლენენ ნებისმიერი დამკვირვებლისადმი. თუმცა,

გვახარებს ის ფაქტი, რომ იგებენ რა ჩვენს ვინობას – ეთნოლოგობას, უნდობლობის განცდა უქრებათ და სიამოვნებით გვესაუბრებიან, მოგვითხრობენ სხვადასხვა საკრალურ ისტორიას და გვიზიარებენ ყოფით პრობლემებს.

ცხადია, კულტურის სუბიექტურ შეფასებას ეთნოანთროპოლოგი თავს არიდებს, რადგან ეს ეთიკური საკითხია და სამყაროს მშვენიერებას სწორედ მისი მრავალფეროვნება ქმნის.

ქართული ეთნოლოგიური მეცნიერების განვითარების თანამედროვე ეტაპზე მნიშვნელოვანია კროს-კულტურული შედარებითი კვლევები, რაც სხვა თემატიკასთან ერთად, მოიცავს რელიგიურობის ხალხური ფორმების კვლევასაც. საჭიროა ქართული გამოცდილების შედარება მსოფლიო ეთნოგრაფიულ მემკვიდრეობასთან და მასში კონკრეტული ქართული ტრადიციული კულტურისათვის სათანადო როლის მინიჭება. ამ მხრივ განსაკუთრებით პერსპექტიულად გვესახება ქართველ და ხმელთაშუაზღვისპირა კულტურულ არეალში მცხოვრებ ეთნოსთა ხალხური რწმენა-წარმოდგენებისა და დღესასწაულების შედარებითი კვლევა. ამ მიმართულებით რამდენიმე ნაბიჯი უკვე გადადგმულია, მაგალითად, 2017 წელს ხმელთაშუაზღვისპირა აუზის ქვეყანათა პურის ფესტივალზე (საბერძნეთის რესპუბლიკა, მარათონი, ვარნავასი) წარდგენილ იქნა მოხსენება, რომელშიც წარმოჩენილი იყო ტრადიციული ქართული სარიტუალო პურების მნიშვნელობა ქართული ხალხურ რელიგიურ სისტემაში და მისი პარალელები ხმელთაშუაზღვისპირა კულტურის ხალხთა ყოფასთან (ხუციშვილი, გუჯეჯიანი 2017).

გადადგმულია ნაბიჯები ქართული და ევროპული სარიტუალო ტრადიციების შედარებითი კვლევის მიმართულებითაც: ქართველმა ეთნოლოგმა ნელი ბრეგაძემ შეისწავლა ბულგარული და ქართული სარიტუალო შესაწირავების, საკარნავალო რიტუალების, სარიტუალო სამოსის მსგავსების მომენტები (ბრეგაძე 1991).

რასაკვირველია, მსოფლიოს ხალხთა ეთნიკური კულტურები მეტად მრავალფეროვანია, მაგრამ ეთნოანთროპოლოგიური მეცნიერების თანამედროვე ეტაპზე გამოთქმულია მოსაზრება,

რომ მიუხედავად ესოდენი მრავალფეროვნებისა, ყოველი კულტურის დეტალური ანალიზი და მისი შედარება გარეგნულად მისგან თუნდაც მკვეთრად განსხვავებულ კულტურასთან, მაინც გვაფიქრებინებს ერთიანი სტრუქტურების არსებობას ყოველ კულტურაში. ანუ, რეალურია ფიქრი საკაცობრიო კულტურის ერთიან შინაგან სტრუქტურულ ფორმაზე, როგორც ასეთზე (სტრუქტურალიზმი ანთროპოლოგიაში). ამ თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანი იქნება, მსოფლიო ეთნოანთროპოლოგებს უკეთ გავაცნოთ ქართული ტრადიციული კულტურის არსი, რათა ჩვენმა კულტურამ და მეცნიერებამ სათანადო ადგილი დაიკავოს საერთაშორისო კვლევებში, როგორც ერთ-ერთმა უძველესმა და დღემდე ცოცხალმა ეთნიკურმა კულტურამ, და მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის ანთროპოლოგი, დაინტერესდება რა ჩვენი ეთნიკური კულტურით, ზოგად მასალასთან ერთად, დაეყრდნობა კონკრეტულად ქართველ ეთნოანთროპოლოგთა შრომებსაც, ჩვენს კულტურაზე ისაუბრებს ჩვენი კულტურის შიგნით მოქმედი და არსებული ეთნოგრაფიული ტერმინოლოგიითა და დეფინიციით, რითაც ქართული კულტურის არსი ბევრად უფრო გასაგები გახდება მსოფლიოსათვის. ამ მხრივ, ჯერჯერობით მხოლოდ რამდენიმე ეთნოანთროპოლოგის შრომაა ხელმისაწვდომი უცხოენოვანი მკითხველისათვის (ქეთევან ხუციშვილი, ნინო აბაკელია...).

ამასთანავე, რადგანაც ადამიანის ცხოვრების ყველა სფერო ეთნოლოგიის შესწავლის ობიექტია, ბუნებრივია, რომ სამეცნიერო ბრუნვაში მუდმივად შემოდის თანამედროვე მასალაც და დღეს ეთნოლოგები სავლელ სამუშაოების გააქტიურებით ახდენენ არამხოლოდ წარსულის კულტურული ნიშნების რეკონსტრუირებას, არამედ აღწერენ მიმდინარე პროცესს, აკონკრეტებენ ტრანსფორმაციის ფორმებს და მსჯელობენ დღესასწაულთა როლზე თანამედროვე ყოფაში და დღეობათა თუ რიტუალებათა განვითარების გზებზე.

ცხადია, მომავალი ინტერდისციპლინური კვლევებისაა, რაც თავიდანვე ესმოდათ ჩვენს წინამორბედ ეთნოლოგებს და ამიტომაც ყოველი დღესასწაულის, რიტუალის ან რწმენა-წარმოდგენის შესწავლის დროს ისინი წინასწარ ამუშავებდნენ

საკვლევ საკითხთან დაკავშირებული მომიჯნავე დარგის წარმომადგენელთა მიღწევებს: არქეოლოგიის, საისტორიო, ლინგვისტიკის, ფოლკლორის, ეთნომუსიკოლოგიის მონაპოვრებს და იყენებდნენ ამ ინფორმაციას ეთნოლოგიურ კვლევებში. ანუ, ეს სამეცნიერო დარგები ყოველთვის იყო და ახლაც არის ეთნოლოგიისათვის დამხმარე დისციპლინები.

ქართული ეთნოლოგიის განვითარების საქმეში, ეთნოლოგებთან ერთად, უდიდესი წვლილი მიუძღვით სხვადასხვა დარგის წარმომადგენლებს: დიმიტრი ბაქრაძეს, მოსე ჯანაშვილს, ექვთიმე თაყაიშვილს, ივანე ჯავახიშვილს, პავლე ინგოროყვას, კორნელი კეკელიძეს, შოთა მესხიას, გიორგი ლომთათიძეს, ლევან ჭილაშვილს, ოთარ ლორთქიფანიძეს, გურამ ლორთქიფანიძეს, როინ მეტრეველს, მანანა ხიდაშელს, ზაქარია ფალიაშვილს, დიმიტრი ჯანელიძეს, შალვა ასლანიშვილს, ელენე ვირსალაძეს, ქსენია სიხარულიძეს, ზურაბ თანდილაშვილს, ტრისტან მახაურს, ნანა ვალიშვილს, ნინო კალანდაძეს, ბელა შავხელიშვილს, გიორგი ცოცანიძეს, ამირან არაბულს, ეთერ თათარაიძეს, ზურაბ კვიციანიძეს, ქეთევან სიხარულიძეს და სხვ.

კვლევისადმი კომპლექსური მიდგომა და მომიჯნავე დისციპლინათა ცოდნის გამოყენება ეთნოანთროპოლოგიურ კვლევებში დღეისათვის კიდევ უფრო აქტუალური და აუცილებელია, განსაკუთრებით ხალხურ დღესასწაულთა გენეზისისა და დიაქრონული ჭრილის შესწავლის დროს.

ქართულ ეთნოლოგიურ მეცნიერებაში მიღებულია წესი, რომლის მიხედვითაც წლიურ ხალხურ დღეობათა ათვლა იწყება ბარბარობის/ბარბალობის დღესასწაულიდან და გრძელდება მომდევნო ბარბარობამდე/ბარბალობამდე. ეს მოსაზრება დამკვიდრებულია ვერა ბარდაველიძის მიერ და ემყარება ეთნოგრაფიულ მასალას (ბარდაველიძე 1939; ბარდაველიძე 1941, ბარდაველიძე 1953). ბუნებრივია, რომ თანამედროვე ქართველი ეთნოლოგებიც ამ თარიღს მივიჩნევთ ათვლის წერტილად.

რა ძირითად ღერძს მივყვებით ხალხურ დღეობათა კალენდარზე მსჯელობისას? ძირითადი ამოსავალი პრინციპი

ხალხურ დღეობათა თარიღებსა და არსზე მსჯელობისას, არის საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის კალენდარი, რადგან ქართულ ხალხურ დღესასწაულთა უმთავრეს ჯგუფს სწორედ კანონიკური სწავლებიდან მომდინარე დღეობები ქმნის. ეს არის კანონიკური მართლმადიდებლური კალენდრის ხალხური ვარიაციები.

ხალხურ დღეობათა კალენდარი ერთმანეთისაგან მეტ-ნაკლებად განსხვავებულია საქართველოს ლოკალურ-ტერიტორიულ ერთეულებში. ზოგან დღესასწაულთა დიდი რაოდენობაა შემონახული და აღნუსხული, მაგალითად, მხოლოდ ზემო სვანეთში, 1930-იან წლებში ვერა ბარდაველიძემ 160-მდე დღეობა და რიტუალი აღრიცხა, რაც „თავისთავად ააშკარავებს, თუ რაოდენ დიდი ადგილი ეჭირა ძველად სვანის ცხოვრებაში სარწმუნოებრივ წეს-ჩვეულებებს“ (ბარდაველიძე 1939, X). ზოგან კი შედარებით ნაკლები დღეობა და რიტუალი შემოგვენახა. ზოგიერთი მხარის სარიტუალო პრაქტიკა, სამწუხაროდ, შედარებით ზედაპირულად არის შესწავლილი და საშურია იქაური ვითარების ეთნოგრაფიული კვლევა და ყურადღების კონცენტრირება ამ კონკრეტულ საკითხზე.

ცნობილია, რომ ხალხურ დღესასწაულთა თარიღების გამოთვლა და დადგენა, ძირითადად, საეკლესიო კალენდრის მიხედვით ხდება. ხშირად, ხალხური დღეობა ან რიტუალი იმდენად დაცილებულია არქეტიპს, რომ მისი არსის გამოვლენა მხოლოდ საეკლესიო კალენდრისა და დღეობის დეტალური ანალიზითა და მასალის შეჯერებითაა შესაძლებელი. ზოგჯერ, საეკლესიო და საერო კალენდართა ურთიერთმიმართების გაუაზრებლობაც ქმნის ერთგვარ გაურკვევლობას და ასეთ დროს დღეობისა და რიტუალის ყოველი კომპონენტის დაწვრილებითი ანალიზია საჭირო. მნიშვნელოვანია ეორტოლოგიური კალენდრის გავლენაც.

ქართულ ეთნოლოგიურ ლიტერატურაში, რომელშიც წარმოდგენილია ამა თუ იმ მხარის, ან თემის, ან სოფლის ხალხურ დღეობათა კალენდარი, ხალხურ დღეობათა დათარიღების წესი მიჰყვება საეკლესიო კალენდარს. ანუ, მითითებული პირველი თარიღი საეკლესიო თარიღია, ხოლო ფრჩხილებში მოცემული თარიღი საერო კალენდრის კონკრეტული რიცხვისა და თვის

ამსახველია (ბარდაველიძე 1939, გარდაფხაძე-ქიქოძე 1995 და სხვ.).

საეკლესიო კალენდარული დღეობები, რომლებიც განსაკუთრებით ფართოდაა შემონახული ხალხურ ყოფაში, არის ბარბარობა, ქრისტეშობა, ნათლისღება, მირქმა/მიგებება, აღდგომა, ორივე გიორგობა, ღვთისმშობლობა (დაბადების დღე, მიძინების დღე), მთავარანგელოზობა, ნათლისმცემლობა, ამაღლება, ფერიცვალება და სხვ. შედარებით უფრო ფრაგმენტულად, მაგრამ მაინც შემონახულია წმიდა ბასილის ხსენების დღე, თევდორე ტირონისა და თევდორე სტარტილატის, მართალი ანას, ღირსი მამა საბა განწმენდილის და სხვა წმინდანთა ხსენების დღეები. გვაქვს საქართველოს ისტორიაში ცნობილ პირთა, ეროვნულ წმინდანთა ხსენების დღეები და ხალხური რიტუალები, მაგალითად, ნინობა, მოწამეთობა/ორწიფობა და ა. შ.

ფრიად საყურადღებოა, რომ ზოგიერთი ხალხური დღეობა, შესაძლოა, სათავეს იღებდეს იერუსალიმური წეს-განგებულებიდანაც, რომელსაც მიჰყვებოდა საქართველოს ეკლესია გიორგი მთაწმინდელის მიერ ჩატარებულ რეფორმამდე. მაგალითად, ასეთად წარმოგვიდგება აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში, ისტორიულ დვალეთსა და მთის რაჭაში გავრცელებული „ათენგენობის“ სადღესასწაულო ციკლი – წმიდა ათინოგენესადმი მიძღვნილი მასშტაბური ხალხური დღეობა, მომდინარე იმ ადრეული ქრისტიანობის წიაღიდან, იგი ცოცხალია ჩვენს დროშიც. ცხადია, დღესასწაულთა უდიდესი რაოდენობა მთაწმინდური კალენდრის ხალხური ნაირსახეობებია.

პარალელურად, საქართველოში აღინიშნებოდა სხვა სახის ხალხური დღესასწაულებიც: საგმირო-საბრძოლო ისტორიასთან დაკავშირებული დღეობები, წლიურ სამეურნეო ციკლს მისადაგებული დღეობები, დარ-ავდრის „გამომწვევი“ დღეობები, საკარნავალო ტიპის დღეობები („მურყვამობა“, „კვისარობა“, „აღბა-ლიღრალ“-ი, ყეენობა, ბერიკაობა და სხვ) და ა. შ.

არსებობს ისეთი დღესასწაულებიც, რომელთაც „სახალხოს“ ვუნოდებთ, მაგალითად, – საისტორიო სიუჟეტიდან მომდინარე თანამედროვე დიდგორობა, ზებვაობა, გვაქვს შედარებით

ახალი დღესასწაულებიც: თბილისობა, რუსთავობა, ჯვარელობა, წალენჯიხელობა, ფუძეობა... და სხვ.

ქართული ხალხური დღეობა-დღესასწაულები, ძირითადად, არის ერთდღიანი, მაგრამ არსებობს დღეობები, რომლებიც რამდენიმე დღეც კი გრძელდება. ასეთ დღეებს „სადღეობო ციკლი“ ეწოდება.

ამრიგად, ქართველი მეცნიერები დღეობათა ტიპოლოგიაზე მსჯელობისას გამოყოფენ შემდეგ ტიპებს: საეკლესიო, აგრარული, მესაქონლეობასთან დაკავშირებული, დარ-ავდრის გამომწვევი, საკარნავალო, საისტორიო სიუჟეტით განპირობებული დღესასწაულები.

ქართულ ხალხურ დღესასწაულთა ანალიზით წარმოჩენილია ამა თუ იმ დღეობის სინკრეტული ხასიათიც. სამეცნიერო ანალიზის დროს დღეობა და რიტუალი წარმოგვიდგება სინკრეტულად, პაგანიზმებულად. ზოგიერთ დღეობას ძალიან ხანგრძლივი ისტორია აქვს (მაგალითად, საახალწლო წესჩვეულებებს, ჭიაკოკონობის რიტუალს მთელ საქართველოში, ბერიკაობა-ყენობის ვარიაციებს, კაპუნიასთან ან მესეფებთან დაკავშირებულ რწმენა-წარმოდგენებს სამეგრელოში, ბოსლობისა და ჭაბუკობის ტრადიციებს რაჭა-ლეჩხუმსა და სვანეთში და სხვ.), ზოგიც ადრეული შუასაუკუნეების დროსაა წარმოქმნილი ქრისტიანობიდან მომდინარე ცოდნის საფუძველზე. არის შედარებით ახალი დღესასწაულებიც. დღესასწაულთა ერთი ჯგუფი წარმოადგენს კონკრეტული საეკლესიო დღესასწაულის ხალხურ ტრანსფორმირებულ ვარიაციას, რაც განპირობებულია კალენდარული ცვალებადობებით, მაგალითად, მირქმის, მიგებების ერთგვარი დუბლირების ფაქტები გამოხატულია ლამპრების დანთების ფორმით საქართველოს ბევრ მხარეში. ამ კონკრეტულ ტრადიციას, შესაძლოა, ბევრად ძველი ფესვებიც ჰქონდეს და მისი ისტორია არქაული ხანიდან მოდიოდეს (გუჭეჯიანი 2015).

ქართულ ყოფაში არის დღესასწაულები და რიტუალები, რომლებიც სხვადასხვა ეპოქისა და რელიგიის დანაშრევს შეიცავს და ეს დანაშრევები პარალელებს ჰპოვებს ძველი საბერძნეთის,

ხათების, შუმერების და შუასაუკუნეების ევროპის სხვა ქვეყნებთანაც. ამ მხრივ თვალსაჩინო მსაგვსებაა, მაგალითად, სვანეთში შემონახულ სულთა მობრძანების სინკრეტულ სადღეობო ციკლსა (ლიფანალი) და მექსიკაში არსებულ სინკრეტულ დღეობას „Dia de los muertos“-ს („მიცვალებულთა დღეს“) შორის. ეს დღეობა მექსიკაში ჩვენს დროშიც ფრიად მასშტაბურია და, ძირითადად, ესპანურ, ასევე, ლათინოამერიკულ ტრადიციას წარმოადგენს.

სხირად შეუძლებელია დღეობის მიკუთვნება რომელიმე კონკრეტული ტიპისადმი, მაგალითად, ელიაობის მრავალი ხალხური ვარიაცია შემოგვენახა, მათი დიდი ნაწილი ელიაობის საეკლესიო თარიღს თანხვდება, ბევრიც სხვა დროსაც სრულდება: საჭიროების მიხედვით მოსახლეობა მაღალ მთებზე იკრიბებოდა და წმიდა ელია წინასწარმეტყველს ევედრებოდა დარს ან გაავდრებას. ანუ, ასეთ შემთხვევაში, დღეობა მიძღვნილია წმიდა ელია წინასწარმეტყველისადმი, მაგრამ სრულდება არა მხოლოდ იმ კონკრეტულ დღეს, როდესაც ეკლესია ელიაობას აღნიშნავს, არამედ სხვა დღეებშიც – ივნისსა და ივლისში, მაგალითად, ჰულიშობა/ულიშობა სვანეთში (გუჯეჯიანი 2003). ამ ტიპის დღეობები ორივე ჯგუფში ერთიანდება: ის არის რელიგიური სწავლებიდან მომდინარეც და ამავდროულად, პრაქტიკული დანიშნულებისაც – წლიური სამეურნეო ციკლის გაუმჯობესებისათვის, დარ-ავდრის დაბედებისათვის ადვლენილი, ასევე, ზოგჯერ, კონკრეტული სტიქიური უბედურების ხსოვნის გამო დანესებულიც.

დარ-ავდრის დაბედებისადმი მიძღვნილ დღესასწაულთაგან აღსანიშნავია „კოხინჯრობაც“. *„ხალხის ამრით, კოხინჯრობა დანესებული იყო გვალვისა და დელგმის საწინააღმდეგოდ, რომლის დროსაც ოჯახი ან გვარი შეკრებილი თანხით ყიდულობდა ცხვარს და დანიშნულ დროს სალოცავად მიდიოდა“* (რუხაძე 1968, 77).

ცნობილია, საქართველო ინტენსიური მინათმოქმედებისა და მესაქონლეობის უძველესი კერაა. ჩვენში შემონახულია მრავალი დღესასწაული და რიტუალი, რომელიც მემინდვრობის, მევენახეობისა და მესაქონლეობის განვითარებას ეძღვნება. ამ ტიპის დღეობათაგან მნიშვნელოვანია მთელი სამეურნეო ციკლის

დროს აღვლენილი ლოცვები და ჩატარებული დღეობები. ლოცვითა და დღეობით იწყებოდა ხვნა, თესვა, მკა. ამას მოჰყვებოდა ბარაქიანობისა და დარის ან ავდრის თხოვნის ლოცვები, ხოლო ბოლოს უკვე, შემოდგომით, მოსავლის მოყვანისა და დაბინავების შემდეგ, სრულდებოდა სამადლობელი ლოცვები და დღეობები („ახანახა“, მახიკრეფის ჭაბუკობა, „ხვავისა და კალოს ბარაზე“ განკუთვნილი დღესასწაული, „ყანის თავის//ნალიას ლოცვის ან ნამუშიერის ტაბლა“, „კალოკრობის“ დღე...).

ზოგიერთი დღეობა ან რიტუალი გენდერული ნიშნითაც კლასიფიცირდებოდა, იყო სამამაკაცებო ან საქალეზო ლოცვები. მაგალითად სამეგრელოში არსებობდა სპეციალურად ქალების კარგად ყოფნისათვის განკუთვნილი დღეობა, რომელსაც საადგილო (საარდგილო) ერქვა. აი, მოკლე აღწერილობა დღეობისა: *„რამდენი ქალიც ცხოვრობდა (ოჯახში), იმდენ ქათამს დაკლავდნენ. საარდგილო ქალების ლოცვა იყო. სახლის კედელი გახვრეტილი იყო. რამდენი ქათამიც შეიწვებოდა, იმდენი ხის მამფურით ამაგრებდნენ კედელში“* (ჭანტურია 1982, 212). ასეთივეა სვანეთში, ბეჩოს თემში შემონახული ჯიგრვანაშობა.

გვაქვს დღეობები ან რიტუალები, რომლებიც ამა თუ იმ ასაკობრივი ჯგუფისათვის სრულდებოდა. ამ მხრივ გამორჩეულია აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთი.

არსებობს პროფესიული ნიშნით გამორჩეული დღეობები, მაგალითად, მჭედელთა დღესასწაული (წმიდა სოლომონ წინასწარმეტყველის სახელზე აღვლენილი ლოცვები – ხეხუნჯობა სამეგრელოში, სოლამისადმი მიძღვნილი რიტუალი სვანეთში), მონადირეობასთან დაკავშირებული ტაბუირების რთული სისტემა, ლოცვები, შესანიშნავები, სამონადირეო ენა და სხვ. გვაქვს რიტუალები, ერთგვარად, დარგობრივი შინაარსისა, როდესაც ლოცვა ეძღვნებოდა ოჯახის უფროსის, ან დიასახლისის, მწველავი ქალის, მწყემსისა და სხვა ჯანმრთელობის გამოთხოვნას ღვთისა და წმინდანებისაგან.

ამრიგად, ქართულ ხალხურ დღესასწაულთა სისტემა ტრადიციული ქართული კულტურის განუყოფელი ნაწილია. დღესას-

ნაულთა დიდი ჯგუფი ჯერ კიდევ არქაული სააბროვნო სისტემიდან იღებს სათავეს, შემდეგ ზოგიერთი დღეობა ქრება, ზოგიც სიცოცხლეს აგრძელებს ტრანსფორმირებული სახით: არქაული რწმენის ელემენტებს ერთვის ანტიკური ხანის ქართველთა რწმენა-წარმოდგენები, უფრო გვიან კი ქართული ეროვნული რელიგიის – არმაზისადმი თაყვანისცემის ამსახველი ფორმები. ახალი რელიგიის – ქრისტიანობის შექმნისა და გავრცელების შემდეგ ქართველთა სულიერი კულტურის წარმმართველი და მასაზრდოებელი წყარო ქრისტიანული თეოლოგია ხდება. საქართველოში მკვიდრდება და ვითარდება ქრისტიანული კულტურა. მდიდარი ადგილობრივი კულტურისა და ქრისტიანული ცოდნის სინთეზით ყალიბდება ქართული ეროვნული კულტურა, რომლის მნიშვნელოვან სეგმენტს ხალხური ყოფა ქმნის. შუა საუკუნეების ხალხური ყოფის სულიერი, სოციალური და თვით სამეურნო კულტურის წარმმართველ მექანიზმად ქრისტიანული მსოფლადქმა გვევლინება. საეკლესიო კალენდარი და ქრისტიანობის ძირითადი დოგმები წარმართავს ქართველთა ყოველდღიურობას: სამართალს, ეთიკისა და ეტიკეტის საკითხებს, ნათესაობის სისტემას, არეგულირებს საქორწინო ურთიერთობებს, დაკრძალვის ტრადიციებს, კვებით სისტემას, წლიურ სამეურნეო ციკლს და ა.შ. ეს სისტემა არსებობს XIX საუკუნეშიც და XX საუკუნის 20-იან წლებამდე, გასაბჭოებამდე, რა დროიდანაც ქრისტიანული რელიგია ცხადდება ცრურწმენად და სახელმწიფო აპარატი და მისი იდეოლოგია ღიად ებრძვის ქრისტიანულ მსოფლხედვას და აღმსარებლობას. მართლმადიდებელ ქართველთა საეკლესიო კალენდარი თავიდან იერუსალიმურ პრაქტიკას იყო მისადაგებული კალენდარი, ხოლო შემდეგ უკვე დაინერგა გიორგი მთაწმინდელის მიერ რეფორმირებული კალენდარი. გვიანი შუასაუკუნეების მძიმე პოლიტიკური ვითარება ცვლის ქართველთა რელიგიურ სიტუაციას. ოსმალური დაპყრობების შედეგად ქართველთა ნაწილი თანდათანობით სუნიტური ისლამის მიმდევარი ხდება, მესხთა ნაწილი კი კათოლიკურ კონფესიას ეზიარება. უფრო გვიან სხვადასხვა გარემოებათა გამოისობით ქართველთა ერთი ჯგუფი სომხური გრიგორიანული რელიგიის აღმსარებლად ყალიბდება.

მიუხედავად ამგვარი ცვალებადობისა, ქართველთა უმრავლესობა კვლავ მართლმადიდებელი რელიგიის მიმდევრად რჩება და მათი განსახლების არეალში კულტურის ცოცხალ ელემენტად გვევლინება ქართულ ხალხურ დღესასწაულთა ის სისტემა, რომელიც მართლმადიდებელი რელიგიითაა ნასაზრდოები. საქრთველოს მთიანეთის, განსაკუთრებით კი აღმოსავლეთ ქართველ მთიელთა ყოფას ახასიათებს სინკრეტიზმისა და პაგანურობის მძლავრი ნაკადები. რამდენიმე ქართული ხალხური დღესასწაული შემოინახეს მუსლიმმა ქართველებმაც, მაგალითად, შუამთობა, რომლის ნაწილია ბუღების ჭედობის წესი, მარიობა, ახალი წელი, გარგნობა და ა. შ. დრომ გამოავლინა, რომ ხალხურ დღესასწაულთა ტრადიციული სისტემა ნაწილობრივ ახლაც მოქმედია და მათი მეცნიერული შესწავლა მომავლის საქმეცაა.

დამონებული ლიტერატურა:

ბარდაველიძე 1939 - ვერა ბარდაველიძე, სვანურ ხალხურ დღეობათა კალენდარი, I, ახალწლის ციკლი, თბილისი.

ბარდაველიძე 1941 - ვერა ბარდაველიძე, ქართველთა უძველესი სარწმუნოების ისტორიიდან. ღვთაება ბაბარ-ბარბარ, თბილისი.

ბარდაველიძე 2006 - ვერა ბარდაველიძე, ქართველთა უძველესი სარწმუნოების ისტორიიდან, ღვთაება ბარბარ-ბაბარ, „კავკასური სახლი“, თბილისი.

ბარდაველიძე 1953 - ვერა ბარდაველიძე, სვანურ ხალხურ დღეობათა კალენდარი I, ციკლი ლიფანალი, კპიდრიშობ, ჩალგარობ, - მსე, VI, თბილისი.

ბარდაველიძე, ჩიტაია 1939 - ბარდაველიძე, ჩიტაია 1939 - ვერა ბარდაველიძე, გიორგი ჩიტაია, ქართული ხალხური ორნამენტი, I, ხევსურული, თბილისი.

ბრეგაძე 1991-ა - ნელი ბრეგაძე, ქართულ-ბულგარული ეთნოგრაფიული პარალელები, 1. (კუმეტი), - მაცნე ისტორიის... #1, გვ., 145-159.

გუჭეჯიანი 2013 - ქართული ხალხური დღესასწაულები

თურქეთის რესპუბლიკის ეთნიკურ ქართველთა შორის (ძველით ახალი წელი), - კრ. სემიოტიკა, 13, <http://ar.scribd.com/doc/192098332/%E1%83%A1%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%9D%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90-13>

გუჯეჯიანი 2016 - Rozeta Gujejiani, The Ways to Maintain the Ethnic Identity: Folk Festivals of Georgians in Artvini Region (the Republic of Turkey), - "Fundamentalism. Ethnographies on Minorities, Discrimination and Transnationalism", Marcello Mollica (ed.) LIT Verlag Zurich 2016, Fribourg Studies in Social Anthropology, Band 44. გვ., 91-101.

გუჯეჯიანი 2005 - როზეტა გუჯეჯიანი, ელიაობა სვანეთში, ისტორიულ-ეთნოგრაფიული შტუდიები, IX, თბილისი გვ. 50-71.

გუჯეჯიანი 2019 - როზეტა გუჯეჯიანი, თედო სახოკია, - გამოფენის მეგზური, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თსუ მუზეუმი, საქართველოს საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოება, ეთნოლოგიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტი, თსუ, გვ., 9-15.

თაყაიშვილი 1991 - თაყაიშვილი ე. არქეოლოგიური ექსპედიცია ლეჩხუმ-სვანეთში 1910 წელს. ქართული ემიგრანტული ლიტერატურა, დაბრუნება, ტ. I, თბილისი.

ხუციშვილი, გუჯეჯიანი, 2017 - ხმელთაშუაზღვისპირა აუზის ქვეყანათა პურის ფესტივალი (საბერძნეთის რესპუბლიკა, მარათონი, ვარნავასი). მოხსენება: პურის კულტურა საქართველოში. 16-21 ივნისი.

ხუციშვილი 2019 - ქეთევან ხუციშვილი, ქართული ეთნოლოგიური სკოლის განვითარება, - გამოფენის მეგზური, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თსუ მუზეუმი, საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოება, ეთნოლოგიის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტი, თსუ, გვ., 16-22.

ხუციშვილი 2008 - ქეთევან ხუციშვილი, სინკრეტიზმის

პრობლემა რელიგიის ანთროპოლოგიაში, – ეთნოლოგიური კრებული, I, სსიპ ივანე ჯავახიშვილის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი, „უნივერსალი“, თბილისი. გვ. 149-156.

ჩიტაია 2000 – გიორგი ჩიტაია, შრომები, ხუთტომეული, ტ., II, ქართველი ხალხის ეთნოგენეზი და კულტურულ-ისტორიული პარალელები, შესავალი საქართველოს ეთნოგრაფიისათვის, – „მეცნიერება“, თბილისი. გვ. 28-29.

ჩიტაია 1969 - გიორგი ჩიტაია, თედო სახოკიას სამეცნიერო მოღვაწეობა, – კრებული „თედო სახოკია“, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, საქართველოს ისტორიის, არქეოლოგიის, ეთნოგრაფიისა და ფოლკლორის სამეცნიერო საზოგადოება, „მეცნიერება“, თბილისი.

ჩიტაია 1991 - გიორგი ჩიტაია, ჩემი ცხოვრების გზებსა და ბილიკვებზე, თბილისი. „მეცნიერება“.

ჩიტაია 2001 - გიორგი ჩიტაია, შრომები, ტ. IV, „მეცნიერება“, თბილისი.

Rozeta Gujejani

THE RESEARCH HISTORY, SOURCES AND TYPOLOGY OF GEORGIAN FOLK HOLIDAYS.

The research of the folk holidays became one of the main directions of studies for the Georgian ethnologists. Since the very beginning of the ethnographic researches to nowadays there are elaborated plenty of scholarly works, which are the excellent examples of ethnographies. According to the Georgian scholars the system of Georgian folk holidays is an integral part of traditional Georgian culture. A large group of holidays originates from the archaic system of thought. Some of them have disappeared throughout the centuries, while others continue to be practiced in a transformed form: the elements of archaic beliefs are attached to the beliefs and representations

of Georgians. After the spread of the new religion - Christianity, Christian theology becomes the guiding and nourishing source of spiritual culture of Georgians. Georgian national culture is formed by the synthesis of rich local culture and Christian knowledge. The Christian worldview appears as the guiding mechanism of the spiritual, social and even economic culture of the people in the Middle Ages. The church calendar and the main dogmas of Christianity guide the daily life of Georgians: law, ethics and etiquette issues, kinship system, marriage relations, funeral traditions, nutrition system, annual economic cycle, etc. This system existed in the 19th century and until the 20s of the 20th century, before Sovietization. Since this time the Christian religion was declared a superstition, and the state apparatus and its ideology openly fought against the Christian worldview and practice. The church calendar of the Orthodox Georgians was originally based on Jerusalem practice, and then the calendar reformed by Giorgi Mtatsmindeli was introduced. The difficult political situation of the late Middle Ages changed the religious situation of Georgians. As a result of the Ottoman conquests, a part of Georgians gradually became followers of Sunni Islam, while a part of Meskhetians joined the Catholic denomination. Later, due to various circumstances, one group of Georgians became the adherents of the Armenian Apostolic Church. Despite such changes, the majority of Georgians still follow the Orthodoxy and the system of Georgian folk holidays appears as a vivid element of culture. Some Georgian folk holidays were also preserved by Muslim Georgians, for example, Shuamtoba, Marioba, New Year celebrations, Gargnoba, etc. The traditional system of folk celebrations is still partially valid, and their scientific research is ongoing process.